

Reflektioner kring ...

Kognitiv utveckling...

Den kognitiva utvecklingen inleds redan från en människans första månader i livet, men jag kommer inte att reflektera kring de tidigaste stegen i den kognitiva utvecklingen. Anledningen till detta är mycket enkel – jag har aldrig skaffat mig egna erfarenheter av spädbarns utveckling, och kan sålunda inte diskutera frågan ordentligt. Visserligen har jag tagit del av åtskillig forskning i ämnet, och jag känner till Gibsons och Walks undersökning av spädbarns djupuppfattning, men jag har inga egna erfarenheter att åberopa i fråga om den tidigaste kognitiva utvecklingen.

Däremot omtalar Piaget lekens betydelse för den senso-motoriska utvecklingen. När barnet börjar skapa sig inre bilder av handlingar, personer och föremål, så visar barnet att det har förmågan att låtsas och fantisera. Barnet kan låtsas att en banan är en telefonlur t ex, och visar med detta att barnet mycket väl är medveten om att bananen är en banan, samtidigt som den har funktionen som en symbol för en telefonlur. Piaget kallar det för symbollek, och jag har i ett annat sammanhang under pågående kurs påtalat vilket otroligt handikapp det är att brista i denna förmåga. Fantasin är så viktig under denna utvecklingsperiod, och fungerar som ett hjälpmedel för att förstå symboler, och i ett senare sammanhang abstrakta begrepp. Fantasin är också nödvändig för att barnet skall lära sig att förstå att andra människor kan tänka annorlunda och uppfatta situationer på ett annat sätt, vilket i förlängningen innebär att fantasin är oundgänglig för att kunna utveckla empati. Betydelsen av fantasin och dess effekter eller vad avsaknaden av fantasi kan få för effekter sprider sig med andra ord som ringar på vattnet ju äldre barnet blir.

Eftersom Piaget inte längre anses vara 'up to date' inom utvecklingspsykologin, så är det numera allmänt vedertaget att Piaget byggde sin forskning på frågor som inte var meningsfulla för de barn gjorde sina undersökningar med, och han kan ha missförstått orsakerna till deras svar på grund av att han inte kommunicerade med dem på ett fungerande sätt. Däremot är jag personligen villig att hålla med om att barnen lär sig bäst genom att utforska och nyttja sin nyfikenhet – med andra ord vad Dewey kallar "learning by doing".

När det diskuteras på vilken nivå undervisning skall läggas, så kan man nämna Vygotskijs tankar om proximal utveckling – avståndet mellan vad barnen kan göra på egen hand och tillsammans med någon som har större erfarenhet. Barnet måste lära sig våga spänna bågen och pröva sin förmåga för att utvecklas. På tal om detta så finns det ett problem med elever som är exceptionellt begåvade inom något skolämne, t ex matematik. Den aktuella årskursens matematik uppfattas som alltför enkel för eleven, som oftast istället för att få tillfälle att prova sina kunskaper får göra extrauppgifter som är lika enkla, men som fyller ut tiden. Efter hand så försvinner lusten att spänna bågen och eleven stagnerar i sin utveckling, och hinns till och med i vissa fall ifatt av sina mer normalbegåvade skolkamrater. Denna problematik är i mitt tycke lika allvarlig som problemet med att ge dyslektiker det stöd som de behöver för att lära sig läsa och skriva, men i debatten kring skolan talas det nästan aldrig om exceptionellt begåvade elever vars begåvning och utveckling hindras av skolan.

Arv eller miljö – det är frågan...

Frågeställningen i rubriken är ungefär lika meningslös som 'vad kom först, hönan eller ägget', eftersom både arv och miljö har betydelse i en människas utveckling. Det går inte att använda begreppet 'eller' när arvets och miljöns inflytande på barnets utveckling diskuteras. Som Hwang och Nilsson konstaterar så ärver vi ögonfärgen, kroppsliga företräden och ärftligt betingade sjukdomar av våra föräldrar, men i övrigt så menar jag att det nyfödda barnet är som ett oskrivet pappersark – vars uppväxtmiljö och vars upplevelser kommer att fylla arket och forma det nyfödda barnet till en individ med egna tankar och ett förhållandevis eget beteendemönster. Om hemmiljön är fylld av böcker och om föräldrarna är hängivna läsare av skönlitteratur, så kommer detta att få en effekt på deras barn. Om effekten blir att även barnet blir en hängiven läsare av skönlitteratur, eller att barnet i stället som en motreaktion ogillar läsning och skönlitteratur är en annan fråga. Om det senare scenariot skulle äga rum så beror det på hur barnet uppfattar sin miljö, och vilken reaktion det har till sina föräldrar.

Det diskuteras också huruvida miljön förstärker invanda könsroller och förvandlar dem till självuppfyllande profetior. Här är det ändå viktigt att fastslå att människan har en fri vilja, men att när miljöns allmänna vilja går emot vad den enskilde individen vill, så blir det problem. Individen kan välja att gå emot den stora massan, men det är en besvärlig och många gånger avskräckande väg att välja, vilket gör att det inte är så konstigt att många väljer att

resignera och ansluta sig till den stora massan, i stället för att stå på sig. De som trots allt väljer att gå emot den stora massan blir oftast på ett eller annat sätt straffad för sitt val, om inte av andra individer så av samhället. Miljöns betydelse är omöjlig att överskatta när det gäller dess inverkan på samhället och dess inverkan på den enskilde individen. Som historien har lärt oss, så går det trots allt att förändra samhället, men det tar en oerhörd tid. Först när en allmän uppfattning hos befolkning har förändrats så kan man säga att miljön har förändrats. Människor kan påverka miljön, men det omvända är den vanligare situationen.

Dagens syn på inlärningsteorier...

Watsons och Skinners idéer och teorier om människans inlärning är inte så populära bland modernare företrädare inom inlärningspsykologi, eftersom Watson och Skinner hade en ganska rigid inställning till de skillnader som finns mellan djur och människor. Samtidigt så är människan, enligt Watson och Skinner, lite för robotaktig och mekanisk för att moderna forskare skall vilja stöda Watsons och Skinners teorier, eftersom inlärningspsykologin är mer socialt inriktad numera.

Personligen så menar jag att Watson och Skinner har vissa poänger eftersom det är så att vissa stimuli ger viss respons, men samtidigt så är responsens utseende och dess orsaker så mycket mer mångtydiga och personliga än vad någon av behavioristerna tar upp i sin forskning. De förenklar människan och dess drifter, och menar att människans beteende har samma orsaker som andra djur på en lägre intellektuell nivå. Åsikterna går isär huruvida djur är tänkande varelser, men jag är av den åsikten att djur är exakt så mycket tänkande varelser som de behöver vara, och samma gäller även det tänkande djuret människan. Människan har fullständigt unika kognitiva möjligheter eftersom människan behöver denna kognitiva förmåga för att klara sig. Människans kognitiva funktioner är dock ingenting som verkar intressera inlärningspsykologerna i någon högre grad, utan deras verksamhetsfält är beroende av de ”lagar” för mänskligt beteende som de genom sin forskning ställt upp för människan att följa. Människan är dock för irrationell för att passa in i en framtagen beteendemall, och det har gjort att behaviorister som Watson, Skinner och även Pavlov gärna diskuteras i moderna sammanhang, men aldrig utan att deras teories brister påpekas.

De viktiga åren i barns språkutveckling...

Egentligen är det rätt lustigt att de viktigaste åren i barnets språkutveckling redan har ägt rum när barnet börjar skolan. Språkets betydelse kan knappast heller underskattas, eftersom språkutvecklingen sätter igång nästan direkt efter födelsen. Jollrandet – utprovandet av konsonanter och vokaler kan sätta igång redan efter ett par månader, och det första riktiga ordet kommer oftast bara kring ett år in i barnets levnad. Redan från början visar barnet en imponerande språklig uppfinningsrikedom, eftersom ett begränsat ordförråd tvingar barnet att skapa begrepp utifrån de som barnet redan lärt sig. Ordet ”lampa”, kan få representera allt som har med ljus att göra, inkluderat solen. Jag lär själv som mycket liten ha skapat ordet ”lampa-tuh”, som betydde stearinljus – dvs lampa/ljuskälla som man släcker genom att blåsa på den (därav det blåsljudhärmande ”tuh”-affixet).

Att vi redan från den späda barndomen har ett vagt begrepp om grammatiska regler, bevisas av att vi tidigt tar till oss en viss grammatisk regel och använder den även där den inte skall användas – sk övergeneralisering. Det knappt treåriga barnet böjer det starka verbet ”giva/ge” som om det vore svagt, och då blir det ofta ”gedde”, men likafullt visar det att barnet redan vid en så pass blygsam ålder har förmågan att medvetet eller omedvetet dra grammatiska slutsatser. När de börjar forma enklare flerordsatser, märks det att de även har en naturlig känsla för syntax, eftersom de enkla satserna oftast är syntaktiskt riktiga redan från början. Med tiden blir de mer invecklade och utförliga, men syntaxen stämmer oftast bra även när innehållet utvecklas kvantitativt och kvalitativt.

Språkets pragmatiska funktion framträder också relativt tidigt, eftersom barn redan efter tre års ålder börjar anpassa sitt språkbruk beroende på vem motparten i kommunikationen är, samtidigt som ordförrådet stadigt ökar. Ordförrådet genomgår en explosionsartad ökning under dessa år och förståelse och fascination för de lekfulla aspekterna av språket börjar vakna till liv, och redan upp emot ett par år före skolstarten kan barnet ha prövat på skriftspråket en aning, om inte annat så kan barnet ha lärt sig vilka bokstäver som förekommer i deras namn. Utvecklingen är egentligen helt fantastisk när man tänker på saken, och egentligen så är i bästa fall den största delen av språkutvecklingen redan avklarad när barnet börjar sin långa skolgång.

Skilsmässobarn och barn med ensamförälder...

I avsnittet om socio-emotionell utveckling i Hwang och Nilssons Utvecklingspsykologi, så tas företeelsen skilsmässobarn/barn med ensamförälder och det diskuteras på vilka sätt som detta tillstånd påverkar barnet före och under skolåren. Jag är beredd att hålla med författarna att barnen med största sannolikhet far mer illa av att vara utsatta för föräldrarnas eviga gräl än av att se och uppleva att föräldrarna skiljer sig. Ingen lösning är utan problem dock, eftersom det hur det än går innebär en förändring för barnet. Om förändringen är till det bättre eller till det sämre är en öppen fråga – det är likafullt en förändring, och många barn reagerar negativt på stora förändringar.

Dessutom så är det tveksamt huruvida det alltid är så bra att leva med bara en förälder, eller snarare bara leva med en vuxen förebild av ett kön. Eftersom det oftast är mammorna som får vårdnaden, så är problemet större för pojkarna eftersom de blir av med en manlig förebild. Därmed inte sagt att flickor inte behöver en manlig förebild, snarare tvärtom. Utan att ha vuxit upp med en manlig förebild i sin omedelbara närhet riskerar flickor att få problem i relationer senare i livet, t ex en viss förmåga att välja olämplig partner. Det är likväl viktigare för pojkar att ha manliga förebilder, och därför så är det viktigt att inte vifta bort faderns betydelse under barns uppväxt. Finns ingen fader tillgänglig så är det viktigt att det ändå finns någon form av manlig förebild. Det är därför som jag personligen kan reagera negativt när ensamma mammor stolt deklarerar att de inte behöver någon man i sitt liv. Må så vara, men deras barn (särskilt om de är söner) behöver en manlig förebild under sin uppväxt. Jag är själv uppvuxen med en ensamstående mor, men jag hade ändå en bra manlig förebild i min morfar, och det är först nu på senare år, flera år efter min morfars död som jag inser hans betydelse och även varför han hade en stor betydelse under min uppväxt.